

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндүзүлгөнү.

1952
Февраль
27

СРЕДА

№ 39 (2469)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БОХУНГУ СОЛУНДА:

Совет Армияның Шериг-Далай Флодунуң 34 чыл оюн байырлап эртиргени (1 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң сессиязынга алдар кылдыр (1 арын).

ВЛКСМ Тыва обкомунун ажылчы дугайында ВЛКСМ обкомунун секретары эш Алды-оолдун өңгөт илеткелден (2 арын).

ССРЭ-ниң АКШ-тың, Великобританияныҗ болгаш Францияныҗ чазактарына Германияныҗ демократтыг Республиказынын Чазанын чоруткан бижинге Совет Чазактың харызы (2 арын).

В. МИХАЙЛОВ. — Виктор Гюго (3 арын).

С. ТУШКОВ. — Колхозтуң удуртулганын баян денелче (3 арын).

Совет Эвилелиниң улустары-биле тайбын болгаш найырал дээш (4 арын).

Кореяда болушкуннар (4 арын).

Көдээде культур-чырыдышыкын ажылын бедик деңгелге тургузар

Большевиктерниң партиясы, Совет чазак бистин чурттуң ажылчы чоңунага культуру депшилген калбак орун алыптышаан, оң дүрген көгүлдизинге эргежок чууга бөгү чүүлдерни Совет эрге-чагырганын баштайгы чылдарындан эгезлеш-ле долузу-биле хандырып келген. Ол дугайын «... Чангыс-даа буржуазтыг чурттуң сактып безин шыдавазы, шакынды дүрген бурунгаар шимчээшкинин болдунар аргаларын бистин тургузуурус, Советтиг тургузуг биске берип турар...»—деп улуг Сталинниң генийлиг сөстөрүн ылапты-биле бадтыкап турар.

Хөй националдыг совет күнүниң улуг өг-бүлезинге катыжып кирген анык Тыва областа эркен чеди чылдың дургузунда национал культураның өзулуг-ла шапкын көгүлдизи болуп эркен. Областың бүгү бодунуары школаларның, калбак алмалар, культу-чырыдышыкын албан черлериниң, киноточкаларның калбак четкизи шыва алган. Тыва улустун ам 80 ажыг хуузу бижик билер апарган болгаш бижик билбес, биче бижиктиг чорукту узуткаарының айтыры чедиишкинин-биле шиптирлетинип турар.

Областың культу-чырыдышыкын албан черлери полит-кижизидилгелиг, культу-массалыг хемчеглерин багай звес боттандырып келген, Блангыя чугле эркен чылда безин культу-бажынарында, көдээ клубтарда, номчулга бажынарында бот-тывынгыр уран-чүүлдер бөлгүмнериниң күжү-биле чурттакчы чоңа 500 ажыг концерттер көргүстүнүп, оларны 32 муң чыгым керүкчүлөр көргөн. Ол шыкаш культу-бажынарының, клубтарының, библиотекаларының шуугу-биле хөй-хөй номчулга конференциялары, литературлуг кеңештер, ытыкыр номчулгалар, политиктиг болгаш чечен чогаалдар делгелгелери организастанып, оларга дыка көвей номчукчу масса киржип эркен.

Массаның ортузунга полит-кижизидилгелиг, культу-массалыг тайылып ажылдарын чедиишкиниң боттандырып, оон-биле ажил-агыш, политиктиг чууга сорулгаларны шиптирлээрнече ажылчы чоңу сырый мобилизацстап келген Тоора-Хемниң, Шагаан-Арыгының, Туранның культу-бажынары, Торгалыгының көдээ клубу, Эризиниң Качыкта көжер кызыл өг, Би-Хеминиң район библиотеканы шыкаш культу-чырыдышыкының муракчы албан черлери бисте бар. Чурттакчы чоңа кино көргүзүнде база чамдык чедиишкиннер бар. Областың 67 киноточкалары 1951 чылда 12 317 киносеанстарны кылып, аһаа 934 муң керүкчүлери хаара туткан.

Ном садылаашкыны сөөлгү чылдарда элзип калбарган. Чүгле эртен чылдың дургузунда бестин 2 миллион 7 чүс муң рубль өрктинг яныз-бүрү номнар саттыган. Ажилчы чоңун ортузунда лекция пропагандазы мурункузунга дөмейлээрге элзип экижип, марксист-ленинчи муракчы теорияга, социал-экономик айтырылгаларга, көдээ ажил-агыш, культу-чырыдышыкын, медицина темаларына хамаарышкан 4000 ажыг лекция, илеткелдер номчутунган.

Ынчалзажок, областың культу-чырыдышыкын албан черлериниң ажылында чөптөр ам-даа хөй дээрзин чокота чаа болуп эркен областың культу-чырыдышыкын ажилдакчыларының бирги чөвүлел хуралы тодаргай айтыган. Оларның ажил-чорудулганының денелин областың социалистик чаартылганын, шапкын темпирлерин, ажилчы чоңун культурулуг хергелдериниң дүрген өздүздизинден жоюдап турар. Полит-кижизидилгелиг, тайылбыр-массалыг ажилдың хемчээли кызы

Областың V комсомол конференциясы

Февраль 24-те, Кызыл хоорайның культу-бажыныга областың V комсомол конференциясы ажытыган. Конференцияны ВЛКСМ обкомунун секретары эш Алды-оол ажитканын соода, конференцияны президиумуна 29 кижини сонгаан. Эш Сталинни баштадыр ВКП(б) ТК-ның Политбюрозунун кежигүнерин конференцияның хүндүлүг президиумунга динимиттиг адыш-чакашкының адаа-биле сонгаан.

Конференцияга ВЛКСМ обкомунун болгаш ревизия комиссиянының ажылынын дугайында өтчеттарың ол шыкаш ВЛКСМ обкомунун, база

болгаш идеялиг утка-шынары чавыс.

Областың Өвүр, Мөңгүн-Тайга, Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Тес-Хем, Чаа-Хөл болгаш өске-даа чамдык райондарында культу-бажынары, клубтар, кызыл өглер, номчулга бажынары, кызыл булдунар, киноточкалар оларның мурунуга салдынып турар сорулгаларны четлес күүседип турар.

Бот-тывынгыр уран-чүүлдер көргүзүүнү бөлгүмнери, оларның киржикчилери эвээш болгаш оларда улусчу талантылар калбарбайн турар. Чамдык дээр ажилдың культу-бажынарының, клубтарының, библиотечкаларының, киноточкаларының ажылынын дуржулгазы непертешинмейн турар.

Кино көргүзүүнде, лекция пропагандазында четпестер база-ла эвээш звес. Брак районнарың чурттакчы чоңу совет кино чогаалдарының көргүзүүнче амдыгаа чедир барык-ла хаара тутунмаан. Блангыя Сүт-Хөл, Барыын-Хемчик, Чаа-Хөл, Тес-Хем районнарында номчутунуп турар лекция, илеткелдерниң идеялиг денели ам-даа куду болгаш эртең, политиканың теоретиктиг айтырылгаларына лекциялар эвээш номчутунуп турар.

Культу-чырыдышыкын, кино ажилдакчыларының ортузунда кижизидилге ажылы кошкак.

Устүнде санатынган бүгү четпестер болза, көдээ черлериниң культу-чырыдышыкын ажылында партия, совет органнының удуртулгазының кошкагың, ажилга практиктиг дузалаларының, хыналданың боттанмай келгенин тодаргай херчилеп турар.

ВКП(б)-ниң райкомнары, райкүсүккомнар, комсомол, профэилелдериниң организастагы идеолоттур ажилдың чууга кезип—культу-чырыдышыкын ажылында бар улуг четпестерни дарый узуткаарышаан, аһаа хүн-бүрүнүң оперативтиг удуртулганын, практиктиг дузалаларын хандырып, оларны ажылчы чоңунун коммунисттик кижизидилгезиниң, культурулуг дыштанылганын өзулуг одагалары кылдыр хуулдурар ужурулуг. Областың культу-чырыдышыкын килдизи, кинофикация эргелели кино болгаш чырыдышыкын ажилдакчыларының семинар өөредилгелерин, чөвүлел хуралдарын үргүлчү чыып, оларга дуржулга солушкуннарын калбартып тургаш, кадрларны политиктиг болгаш нити эртең биленин, ажил мержежилин соксаал чок өстүрүп хүлээлгелиг.

Бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнериниң санын көвүдөдип, организастыг байдалын быжыглап тургаш, көргүзүлгелериң идеялиг утка-шынары бедилип, улусчу талантыларны хөйү-биле тып илередир, оларны улам сайзырадыр херек. Райкүсүккомнар, суур (суму) Советтери, колхозтар баштаар черлери культу-чырыдышыкын албан черлериниң хүн-бүрүнде ажил-агыш хергелдеринче кичээттейни улугтарып, оларны одаар ыяш, чырыкты, дериг-херекселдер-биле үзүктел чок хандырган турар ужурулуг.

Ол шыкаш, областың улуг назылыг чоңунун ортузунда бижик билбес, биче бижиктиг чорукту дүрген узуткаарының херээңге чырыдышыкын ажилдакчыларының дорт хамаарылганын, идепкейлиг киржилгезин хандырза чогуур. Лекция пропагандазын, ном тарадылганын шиптирлиң-биле экижидип, номчутунуп турар лекция, илеткелдерниң идеялиг утка-шынарына контрольду күштелдирер болгаш көдээде ажилчыларның ортузунга совет литературының калбак непертешкинин чедип алыр.

ревизия комиссиянының составынын дугайында организастыг айтырыгны чугаалашкан.

Комсомолдун область комитетиниң ажылының дугайында өңгөт илеткелди ВЛКСМ обкомунун секретары эш Алды-оол, ревизия комиссиязының илеткелдин эш Зайшев кылган.

Конференция комсомолдун Новосибирск, Бурят-Моол обкомнарында, Красноярский крайкомундан келген телеграммаларны хүлээп алган.

Дүүн, февраль 26-да, конференция бодунун ажылын дооскан.

Совет Армияның Шериг-Далай Флодунуң 34 чыл оюн байырлап эртиргени

ССРЭ-ниң Шериг Министерствозунун байырлыг хуралы

Февральдың 23-те Москвага ССРЭ-ниң Шериг Министерствозунуң Москваның ажылчы чоңнарының тээлекчилери-биле кады Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң үкен дөрт чыл оюнга алдар болдурган байырлыг хуралы болуп эртен.

Совет Армияның Төп театры байырлалды-биле каастап шиметинген. «Бистин күчүлүг социалистик Төрөөн чуртувус делгерезин!», «Совет Эвилелиниң Чепсектиг Күштерин делгерезин!» деп сөстөрни кызыл песте бижип каан.

Сценаның артында—Совет Эвилелиниң Чепсектиг Күштериниң тургузукчулары В. И. Ленинниң болгаш И. В. Сталинниң чуруктары турар. Чадаг шериглер, далайжылар, ужудукчулар, танкачылар, артиллержилер, аъттыг шериглер дайынчы туктарның чанында хүндүлүг таннылдаашкын эртирип турганар.

Байырлыг хуралды Совет Эвилелиниң маршалы В. Д. Соколовский ажиткан.

Хүндүлүг президиумга ВКП(б) ТК-ның Политбюрозун эш И. В. Сталинни баштадыр улуг көдүрүлүшкүн-биле сонгаан.

Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң үкен дөрт чыл оюнуң дугайында илеткелди Совет Эвилелиниң маршалы Я. А. Говоров кылган.

Эш И. В. Сталинга байырлыг чагааны байырлыг хуралдын киржикчилери канчаар-даа аажок улуг сорук киришкин-биле хүлээп алганар.

Улуг башкы Сталинга чорудар байырлыг чогааны хуралдың киржикчилери канчаар-даа аажок улуг көдүрүлүшкүн-биле хүлээп алган.

Хурал соонда «Каң солдат» деп кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

лер, аъттыг шериглер дайынчы туктарның чанында хүндүлүг таннылдаашкын эртирип турганар.

Байырлыг хуралды Совет Эвилелиниң маршалы В. Д. Соколовский ажиткан.

Хүндүлүг президиумга ВКП(б) ТК-ның Политбюрозун эш И. В. Сталинни баштадыр улуг көдүрүлүшкүн-биле сонгаан.

Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң үкен дөрт чыл оюнуң дугайында илеткелди Совет Эвилелиниң маршалы Я. А. Говоров кылган.

Эш И. В. Сталинга байырлыг чагааны байырлыг хуралдын киржикчилери канчаар-даа аажок улуг сорук киришкин-биле хүлээп алганар.

Улуг башкы Сталинга чорудар байырлыг чогааны хуралдың киржикчилери канчаар-даа аажок улуг көдүрүлүшкүн-биле хүлээп алган.

Хурал соонда «Каң солдат» деп кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң сессиязынга алдар кылдыр

МОСКВА

МОСКВА. Москваның «Серп и Молот» заводунуң металлурчулары ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң ам болур деп турар сессиязынга чедиишкиниг ужуражыры-биле социалистик чарышта кирген ажилдап турар. Мастер Лариниң удуртуп турары прокатчиктер күш-ажылчы ээлчегде кирген эки ажилдап турар. Демир суудукчулары болгаш каннакчылары бүдүрүлгени наоалдазын хүн-бүрүде аажок күүседип, прокаттын шынарын экижидип турар.

Мастер Грачёвтуң удуртуп турары ээлчегин «750» машинада сорту прокат кылып турар пестин металлурчулары эң эки түннелерин чедип ап турар. Демир суудукчулары Мироненков, Лавернев, каннакчы Петухов олар стахановчу күш-ажылдың чижээм көргүзүп турар.

ТЕМИР-ТАУ. Казахстаның металлург заводунун мартенчилери ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң сессиязынга аар дензилг дүрген эзилдиришкини кылдыр көвүдөдире-биле ужуражып турар. Февральдың эгезинден бээр он-он эзилдиришкин кылган, оон иштинде 64 эзилдиригн дүрген арга-биле кылган. Оноалдадан аажок чүс-чүс тонна металлды чуртка берген.

ЛЕНИНГРАД

ЛЕНИНГРАД. Хоорайның бүдүрүлгелеринде ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң сессиязынга алдар болдурган социалистик чарыш калбартыган.

Киров заводтуң металлурчулары күш-ажылчы ээлчегин стахановчу ажил-иш-биле демдегледип турар. ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң депутаты улуг мастер А. К. Байковтуң удуртуп турары участокуң коллектив бир айның дургузунда бүдүрүп үндүреринд ийи катап хөй орттук прокатчы берип турар. Чүгле И. И. Ивановтуң болгаш И. В. Ульяновтуң удуртуп турар бригадалары февральдың бирги чартында пландан аажыр 200 тонна металлды бүдүрүп үндүргөн.

Сортуг металл үндүрер улуг машинада ажилдап турар коллектив ээлчег бүрүзүндө-ле нормадан ийи тонна аажыр эки металлды берип турар.

Каң эзилдирикчилери Каримов, Голубев, Лялёт мартенниң үр үеде ажыглаттары, эң-эки шынарлыг металлды пландан аажыр бүдүрүп үндүрерин дээш социалистик чарышты калбартыган. Каримов график ёзуугар 7 шак дургузунда кылдыр эзилдиргин 6 шак 35 минутта эзилдирген. Ол болза, стахановчунуң он дугаар дүрген эзилдиришкини болуп турар.

НОВГОРОД

НОВГОРОД. Областың бүдүрүлгелеринде ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң ам болур деп турар сессиязынга чедиишкиниг ужуражыр дээш чарыш калбарган.

Кудотинскийниң Болдырева атыг фабриказының коллективни стаягановчу ээлчегде кирген ажилдап турар. Аргыыр бүдүрүлгеледе мастер Максименковуң ээлчезиниң улугу онаалдазын хүн-бүрүде аажыр.

УЗБЕКИСТАН

ТАШКЕНТ. Ташкент магистральной демир орукчулары ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң сессиязынга күш-ажылчы чедиишкиннер-биле ужуражып турар.

Ташкентиниң чыгыш күжү-биле чоруйр демир орук депозунуң коллективни стахановчу ёзу-биле ажилдап турар. Ында ажилдап турар машинист Андрей Сотников февральдың 17 хонуунуң дургузунда аар дензилг хөмүр даш сөөрткөн 7 демир орукту чедир черинге чедип, нормадан аажыр 3.500 тонна оттурал чуулду сөөрткөн. Машиинистер Бигмат, Ирмагов, Николай Колосов база-ла аар чүктүг демир оруктары чорудуп, улуг чедиишкиннерлиг болган.

Колхозчулар театрга коллективни-биле барып турар

КОННОКОП. Украинаның 42 колхозтарыга электри күжүн колхозчуларның хун-бүрү амдыралында база калбаа-биле ажилдап турар. Суурнуң ажил-агыш институту кылган. Көдээ ажил-агышга электри ажылгаарының кафедра удуртукчузу эш С. П. Бондаренковуң СЭТА-нын корреспондентизинге чугаалааны болза:

— Бүдүрүлге ажилдарын электричтер болгаш механизастар талазы-биле эң эки көргүзүлгелери социалистик күш-ажылдын Маалдыры Ф. Дубковецкий дарагалаан «Здобуток Жовтня» колхоз чедип алган.

Колхозтуң Горный Тихач хемде суг күжү-биле ажилдаар электростанциясы нитизин-биле 400 киловатт шыдалдыг, 207 киловатт нити шыдалдыг электрилиг 38 шимчедикчилерин дузазы-биле ында тарааны бастырып, арыглап болгаш кургандып турар, механика болгаш ыяш станоктары, дарганнар черлерин ажилдадып турар. Электри шимчедикчилериниң дузазы-биле фермаларны суг-биле хандырып, мал чөмненин белеткеп турар.

ПЕНЗА

ПЕНЗА. Пензаның станциязынга расписанеден дашкаар бир демир орук чедип келген, ында вагоннар байырлалды-биле кетинген пассажирлер-биле долдунган болган. Ол болза, Бессоновский районнуң беш чүс хире колхозчулары областың шипи театрына үнер деп турган Попованың «Өг-бүле» деп шизин коллективни-биле көрүү-биле келгени ол болган. Колхозчулар шипини улуг сонургалды-биле көргөн.

Оон мурунда ол-ла районнуң колхозчулары Вишневакыиң «Угундурбас 1919 чыл» деп шизин көрүү-биле база чоран болгаш ону сонургап көргөн.

Терновский районнуң колхозчулары областың театрының үргүлчүнүн аачылары болуп турар. Олар чаа шипи үндүрүлгезин болган санында Пензага кээп турар.

Хурал соонда «Кызылдарда» деп дайынчы кино болган.

Виктор Гюго

(Төрүтүнгөн хунүнден бээр 150 чыл болганынга)

Француз улустун улуг оглу—чогаалчы, политиктиг ажалдакчы, философ—Виктор Гюгонун төрүтүнгөн хунүнден бээр 150 чыл болганын бүгү-ле бурунгаар депшилтеги кижини төрөлгөн 1952 чылдын февраль 26-да демдеглеп турар. Бо алдарлыг хунү байырлап эртирер деп Тайбынын Бүгү-дегелей Чевуа-линин сөөлү сессиясынаг шиттириллэн. Ол ышкаш Н. В. Гогольдун өлгөн хунүнден бээр 100 чыл болганын, Леонард Да Винчинин төрүтүнгөн хунүнден бээр 500 чыл болганын болгаш Авиненанын өлгөн хунүнден бээр 1000 чыл болганын база-ла эң чугула культура байырламы кылдыр демдеглеп эртирер деп шиттириллэн.

Гюго болза, амыдырал болгаш ажал-даа талазы-биле тергени берге орукту эркен. Оон литература ажал-чорудулганы эрге-чакыргак Бурбоннарнын эеп кээп, өскерилдерин кылып турган үезинде эгелсэн. Наполеончу генералдын өг-бүлеинден төрүтүнгөн Гюго аныганда монархистидеяларга хандыкшып турган. Ынчангаш ол бодунун эге шүлдүтеринге монархияны болгаш католицизмни алдаржыдып турган. Ынчалза-даа ол ыдыг сүзүлгелге үр-даа болбай улус чоңга чоок чогаалчы болу берген. Гюго болза, ыңчаарда уран-чүдүлү демократизмге таарып дээр чангыш-ынчы чоң демиселчи болу берген болгаш француз романтизмнин депшилгелин агышкынның багытын болу берген.

1830 чылдын июль революциясы Бурбоннарнын эрге-чакыргазын уузкаан. Дворян монархиясынын орнуна король Луи Филиппке баштаган саң-хөө буржуазиясы эрге-чакырганы алган. Виктор Гюго улустун тура-халышкынның өөрүшкү-биле байырлап, июль хуннерин менгеджилдип турган.

Ынчалза-даа июль революциясы улус массаларга хосталганы берип шыдабайн барган болгаш оларын мөлчүгдөл, кичи-бектен адырып шыдааган.

Революстуг көдүрлүүшкүнүн чыдырында «Парижтин бурган иезинин дуганы» деп улуг романын чогааткан. Ол бодунун чогаалына феодализмни араатансыг өзү-тургузуун кам-хайра чокка илередип, ол дугайын дидими-биле бижип турган. Ол ышкаш буржуазияг кеземчени сойгалап, улус массаларнын берге байдалын, база төгүлүг болушкуннары бижип, монархияны болгаш феодализмге корум-чурумну буруудалдып, аңаа удурланып турарын илереткен чогаалчынын «Колд Ге» деп тоожузу ол үезде бижиткен.

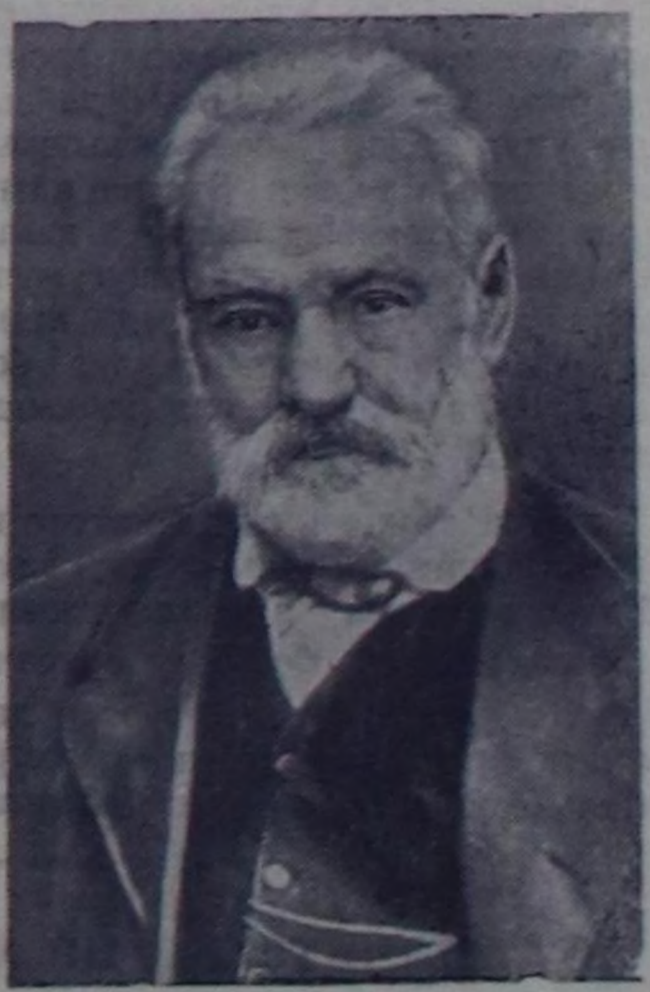
Ынчалза-даа Гюго июль монархиясы-биле эпжеги берген. Ол болза, оон бодунун политиктиг айтырыгын ханызы-биле бибайн, агыларынн чөвүлдээлерин туруп турар тургузгунун айы-биле таарыштырып болу дээрзинге идеяп турганынын учурунда болган. Оон оун ыңчаар билеп турганы чогаалчынын чогаалдарына база саялдары чедирген. Оон 40 чылдар үезинде чогааткылаан кошкак шилерин орустун революстуг-демократчы парламентизмге шыңгызы-биле шүгүмчүлөп турган.

Франциянын ажалдын агызынын канчаар-даа аажок улуг ролду ойноп турганы 1848 чылдын февраль революциясы болза, Гюгонун амыдыралына болгаш чогаалчы ажалында шиттирилди саялдарын чедирген. Ынчаарда ол бодун «Республиканын солдады мен» деп ажалы-биле адаш, ону камгалап турган.

Император III Наполеон мен деп бодун чарлатынган Луи Бонапарт 1851 чылда монархияны эргилтени кылган. Мөлчүкчү агы-биле, күштеп-күчүдэринин корум-чуруму-биле каян-даа эптек чок болган Виктор Гюго бодунун Төрөөн чуртун каггар чоруур учурга таварышкан. Ол империянын буурап дүжериңгедил (1870 чыл) улуг чогаалчы 19 чылдарын дургузунда дезип чораан.

Ол чылдарнын үезинде чогаалчынын киленин, өжэнешкен сөстөр онза күштү-биле чангыланып турган. Ынчаарда ол узураторга

удурланырыңче француз улусту кыйгырып, ажалчы чоннары мөлчүп, дарлаар чорукка ажалы-биле удурланып турган. Демиселчи-чогаалчыны «тайбынын нүүрү» деп адап турган. Оон ол өзү-тургузугга удурланганын илередип турган чогаалдары, шүлдүтери болгаш поэма-лары утка талазы-биле ханы болгаш чогаалчы кужунун талазы-биле чидиг болуп турган.

«Отреженье», «Далайнын ишчилери», «Катарып чоруур кижин» деп романын эң чугула социалдыг айтырыларын көдүрүп, мөлчүкчү агыларын өзүзун туолуңга чедир илередип турган. Гюго болза, Италияга, Грецияга, Кыдатка болгаш Америкага хосталга дээр демиселчи турганынын камгалап, кижини төрөлгөннин улуг чаагайын алгап-иерээ-вишсаан, оон мөлчүкчүлөриңди дугайын илередип турган.

Луи Бонапарттын империясы дүжүп баткан. Гюго Францияга катап эеп чедип келген. Ол үезде 68 харлыг апарган чогаалчынын аңаа эеп чедип келгени национал катастрофа-биле таварышкан. Пруссиянын ашерин Францияге шаап кирипкен турган. Парижтин камгалагына кырган чораалчы-патриот төрөөн чуртунун камгалакчыларынын одуруунга калы туржуп турган. Агрессорларга удурланырыңче француз улусту кыйгырып турар оон патриоттук чогаалдары чангыланып үнгөн. Оон аңында Гюго Париж коммунасынын байырлап турза-даа, коммунанын төгүлүг учур-дузанын үнелеп шыда-байн барган. Ынчалза-даа версалдын араатансыг чимзеничилеринде дезип турган коммуналарнын чүдөн-даа кортпайн шиттирили-биле камгалап турган.

Виктор Гюгонун чогаалдары бистин хуннеристе база-ла күштү-биле чуртап турар. Оон чогаалдары ажалчы чоннарынын ханы ынакшылын ап турар болгаш ажалчы чоннарынын деринге болгаш ханынга семирп-дажаараан империалистидеясына мөлчүккенерин күште-лишкинин удурланышкынның кийги-рып турар. Виктор Гюго бодунун чогаалдарына буржуазияг ишти-лелдин хоралын тергени күштү-биле көргүзүп, оон мораль-мөзү-нүн кошкак-иринин болгаш эчис чо-гун илередип турган. Чонун, бө-дүүн, яды кижилеринин ортузунда тыбылган кижилерин ол ханы сет-кил-катыжышкынны-биле бижип, бодунун шиттирлиг үнү-биле олар-ны камгалап чораан. «Катарып чо-руур кижин» деп романын маалды-ры—Гуиннпен болза, корольдун эр-ге-чакыргазына басындырган. Ол лордтарнын палатына: «Мен бодунун кижин төрөлгөнн олар канчаар аажылап каанып, ыдыг хевир-биле көргүзүп тур мен... Мээң караамын, думчуумну, кулакта-рымны кемдедип каан— оон эрге-зин, хоойлузун, шынынны, угаанын болгаш бодалын казып каанар» деп чугаалап турар.

Гюгонун чогаалдарын маалды-лары—Жан Вальжанын, Фантин-нын, Козеттин болгаш өскелерин-даа салым-чаяны буржуазияг ни-тителге таарыштарын салым-чаяны болур. Чогаалчы болза, француз улустун хосталга ынак-шылдыг оглунун кайгамчыктыг омур-хевирин тургускан. Ол болза, камгалагышкын тулчушкунунга эрес-дидими-биле өлгөн Гаврош. «Далайнын ишчилери» деп романын маалды-ры—Жильет болза, бой-душтун күштүринге удур маалды-ры-биле туржуп, ону тилеп турар. Ол дээрге, демиселчи кижинини тө-лөөлөкчи-дир. Улустун тура-халышкынның, кижилеринин маалды-рыг чоруктарын, оларнын хосталга дээр демиселин Гюго тергени улуг мергежил-биле, шынынн кылдыр бижип көргүзүп турар.

Чонун амыдыралынын хайгааракчызы, чогаалчы Виктор Гюгонун улуг күштүү болза, француз соци-алист-утопистерин идеяларынын аңаа чедирип турган саялдарынын да-уракта артык турган.

Франциянын улуг оглу—Гюго ре-волүтеге чораан үезинде орус рево-люстугу демократтар-биле бодунун идеяг катыжышкыннын илередип турган. 1855 чылда Лондонга парла-тынып үнүп турган «Полярная звезда» деп журналдын ажалына кир-жирин Герцен чалаарга, В. Гюго мынча деп харыылаан: «... бүгү деле-гей республиканын күзэништени-бисте ада чурт чангыс—шөлүте, бистер чангыс чурттуг хамаатылар-дыр бис. Мен Силерин ажалынын тергени чаагай деп көрүп өөрүшкү-биле катыжып тур мен. Силерин сү-рүлгөн катышкынынар—царлерин буза шавар болгаш буза шавар-га-ларын—чону катыштыраар бол-гай... Ынчангаш Силер мээң талам-дан бүгү хевирин дегимчевиңи бол-гаш долу сеткил катыжышкынын манап болур силер...»

1849 чылда тайбынның ениүктеринин бири Бүгү-делегей конгресс-инин илдеринде оон чугаалаан сө-стери болза, тайбын дээр демисел-дин күчүлүг шимчээшкени-биле катышкан миллион-миллион кижилерин ортузундан ам изиг дегимчеви апар турар. Чогаалчы ыңчаарда мынча дээр: «Мен чүлге бүгү делегейге тайбынны чедип ап болур деп чугаалабайн, харын-даа ол чайлаш чок чедип алдынар деп быжым-биле бадыткан тур мен. Бүгү делегейге тайбынның идеясы—бүгү-ле нация-ларнын күзели, ыңчангаш олар тай-бынны эн-не чаагай чүлү кылдыр негеп турарлар».

Бодунун төрөөн чуртунга, тайбы-нын болгаш депшильгенин херээнге чогаалчынын бараан болурунун талазы-биле көргүзүп турар үлегери дайындыг америк-англи кыпсыкчы-ларын болгаш оларнын чашпаа-ыттары—бүгү-ле француз реак-ционерлерин кыжанын болгаш коргуп сүрээдээр чоруун болдуруп турар. Оон учурунда америк дол-ларнын мурунга девидеп сөгү-рүп турар француз буржуазия бол-за, улуг чогаалчынын дугайында улустун билип турарын хажыдып оон адын бу жартадырын болгаш оон чогаалдарын ынтавазын оралдажып турар. Фитлержеринин орнунга кел-ген Франциянын чаа элекчи-лери—америк колонизаторлар шаанда Парижде Виктор Гюгонун турса-калы турган чеге ам «ФОРД» деп чиди машинанын көргүзүп хевирин тургузап каанар. «Чырык өртемчейге уткуштур чорупкан кы-жи төрөлгөннине соксаларын орал-дашпаан араатанар!» деп чо-гаалчынын чугаалаан улуг үнү чүс-чүс чылдарга чангыланып келген. Канчаар-даа аажок улуг кижинин турсакаалыг уузкаар дээр реакци-онерлерни чөгөңгич оралдажышкы-ны чүү-даа болбас. Виктор Гюго-нун омур-хевирин улустарын чаагай чуректеринге монгези-биле чурта-таар, а оон чогаалдары—тайбы-нын болгаш депшильгенин херээнге бараан болур.

В. МИХАЙЛОВ.

Виктор Гюгонун төрүтүнгенинден бээр 150 чыл болганынга

АЛМА-АТА. Казахстанда күрү-нүн уран-чечен литература үндүрер чери Виктор Гюгонун «Далайнын ишчилери» деп чогаалын казах дыл-че оочуларынын дооскан. Бачин ур-ларга «Отреженье» деп романдын «Гаврош», «Козета» деп үзүндү-лерин оочудурган парлап үндүргөн.

В. Гюгонун төрүтүнгенинде бээр 150 чыл болган оюн калбаа-биле дем-деглеп турар. Республиканын А. С. Пушкин аттыг хөйге таарыштыр-ган библиотеканында делгелгенин ор-ганизастап турар. Алма-Атада лаш-тыкы дилдарнын педагогика инсти-тутунда чогаалчынын чогаалдары-на хамаарыштырган эртемдээрниң чөвүлдинин хуралын чыыдырып, байырладдын кезээзин организастап турар. Француз дыл факульте-динде тускай утреник кылып турар. Башкылар болгаш студентилер алог-келдерин болгаш В. Гюгонун чо-гаалдарын француз дылга номчуп турарлар.

В. Гюгонун төрүтүнгенинде бээр 150 чыл болган оюнга хамаарыш-тыр болгаш кезээлерни болгаш делгел-генин Семипалатинскиде, Каменогорскиде, Уральскиде, Актюбински-де болгаш республиканын өске-даа хоорайдарынның өредилге черле-ринде, библиотекаларында, школа-ларында организастап турар.

(СЭГА).

Мал бажын өстүреринге улуг салышкын

Улуг-Хем районун Ийи-Тал су-музунда Димитров аттыг колхозну чылгычызы эш Кара-кыс 1949 чыл-дан бээр колхозту чылгы малын кончуг эки кадарып келген. Оон кадарган чылгызы чыл-бүрү өзүлде-лиг болуп келген, ылангыя 1951 чылда төрөөн 49 бениң 49 кулунун бо хунге чедир богбалар кылдыр доруктур азырап турар. Ам бо чыл-ын 64 белерин кулуннарын ол ышкаш менди доруктуруп алып мен деп ол чоргоор чугаалаан олурар.

1951 чылда 940 күш-хүдүг ажыл-дааш, колхозчуларын иштинде бир-ги черге кирген. Колхозтун чылгы мал ажылын сайзыралды дээр оон кызымакай күш-ажалы чурттуг күчү-шылалын улам быжыдарына салышкын болур.

С. ДАВАА.

Эки ажалдыг үндүрүг агентизи

Чөөн-Хемчик районун Шеми су-музунда үндүрүг агентизи эш Оор-жак Чүлдүм бодунун ажалыннын талазы-биле районда эки ажалдыг агентилерин бирээзи болуп турар.

Эш Ооржак ол ажалын алды чыл ажалы кылып турар болгаш аңаа мергежээр. 1951 чылда сумга көдээ ажал-агыг үндүрүүнүн чылы-дазын хуусаа бетинде дооскан.

Эш Ооржак чүлге үндүрүг агентизи хүлээлгезин эки күүседип турар өзес, акша-мөңгүнүн өске-даа чыыдазын база эки кылып турар. 1951 чылда үндүргөн улус ажал-агыгын сайзырадырынн күрүнө чээлининин акша чыыдазын болгаш ажалын, албан хаагычтар-дан, база колхозчулардан кирер страхования акшазын чыыдазын база-ла ей-шайда дооскан.

Күрүнө бюджетинге кирер акша-мөңгүнүн мобилизаастары сан ажалдакчыларынын хундулуг хүлээлгезин болурун эш Ооржак Чүл-дүм эки билген болгаш өске сан ажалдакчыларына үлегерлиг ажалын көргүзүп турар.

А. ТАМБЫ-СҮРҮҢ.

Айтырыгга тодаргай харыыларын алган

Бо чылдын февральдын 2-де Сүт-Хөл районун Суг-Аксынга ВКП(б) Тыва обкомунун лекторлар бөлү-нүн үндүрткүзү эш Иезитов «Бүгү делегей байдалынын дугайында» деп лекция номчан. Лекция кончуг солун болгаш билдингир болган. Лек-ция сонда олурушканын элзээр хөй солун айтырыгы салган болгаш орта тодаргай харыылары алган-нар.

Лекцияга олурушкан кижини бүрүз хөй чүдүлөрин билеп ал, лекторга өөрүп чегтеригенин илередип турган-нар.

Суурга бедик мергежилдик лек-торларнын лекцияларын үргүлчү ор-ганизастап турарын чурттакчылар кончуг күзөп турар.

О. БИЧЕ-ООЛ.

Колхозту удуртуун бедик денгелче (Отчет-соңгудалыг, хуралдан)

Көдээ ажал-агыг чылдын дур-гузунда ажалдарнын тунеллерин үндүрер дээр Танды районун «Ста-линчы орук» көдээ ажал-агыг арте-лиян колхозчулары болгаш суурнуң өске-даа чурттакчылары бүрүн чы-лып келген.

Отчет илеткелди колхоз баштаар черинин даргазы эш Приходько кыл-ган. «Сталинчы орук» көдээ ажал-агыг артелинин колхозчулары шөл-дерге дыка эки ажалдааннар деп ол чугаалаан. Часкы хову ажылын эң кыска хуусаада—9 ажал хунү-нде бедик шынарлыг дооскан. Күрү-неге дужаар тарраа планын мурак-даа колхозтар-биле кады сентябрь 15-те күүсеткен.

Өскелерге үлегерин көргүзүп тур-рар көдээ ажал-агыгнын муракчы-ларынын саны өскөн. Арсылдыг ын-дыг кезиңгени: Лопсангап 850, Санчай 800, Норбу 700, Ашкетов 550 күш-хуннени ажылдап алган болгаш 400—500 күш-хуннерлиг кол-хозчулар хөй.

Колхозчулар бир күш-хунүнге ор-тумаа-биле 3 килограмм тарраа, ак-ша-биле 1 рубль 50 копеек апар турар-лар. Трактор бригадалары (бригадир эш Ермолаев) бодунун ажалынга үлүг чедишкенин чедип алган. Ол бригада бо чылдын тарылгазы-нын шөлүн бүрүн белеткээр.

Хуралга санал берген колхозчу-лар артелиң багай удурткан дээр колхоз баштаар черин, оон даргазы эш Приходькону дыка шүгүмчүлөөн.

Колхоз даргазы эш Приходько мал ажылынын фермаларына бүдүн чарткы, ийи айларын иштинде кончуг хаая—бир катап баар бол-гаш оларда ажалдын байдалы херек кырында кылдып болуп турарын билбес. Ынчангаш колхоз мал өстү-реринин күрүнө планын улуг мыйыс-тыг бода мал талазы-биле күүсет-пээр. Мал ажылынга зоотехниктер-нин дузаламчызы кончуг четлес.

Малдын чүзүн бургузуге мал чем-неринин нормазын тургузарына баштаар чер инициативтиг өзес бол-ган. Моон учурунда мал чемнери камналгалыг өзес чарыгалыннып тур-рар, синенни хемчээвейн-даа, деизи-лейвин-даа малга берип турар деп колхозчу эш Сирияч чугаалаан.

Баштаар чер кыштагалашкынны, ей-шаанда организмге астаан деп кол-хозчулар демдеглеп турганын. Дү-жүт ажаап алышкынынын үезинде колхоз даргазы хову бригадасынга кончуг өзөш барып турган, бригаданын ажал-чорудулганын дугайында контролды колхоз баштаар чер нитизи-биле кошкаткан. Брига-

дага чепсек-херекселди быжыглап бербээр. Күш-ажалдын сагылга-чу-румун быжырап дээр баштаар чер кандыг демисел чорутканыл дээр дугайында илеткелге чангыс сөс-даа чугаалааган. Бо айтырыгн илеткелге үениң иштинде колхозчуларнын ни-ти хуралдарына мырнай чугаа-лашаан. Оон туйнелинде күш-хуну-нүн минимумун чедир күүсетпээр болгаш ажал-агыг шүгүмчүлөөн кезиңгенин бар деп колхозчу эш Коныхун шүгүмчүлөөн.

Тудуг ажалдарынын планын баш-гаар чер күүсетпээр деп эш Кудрия шүгүмчүлөөн. Бо хунчүгерге чедир ар-телидин чамдык кезиңгенин өгөд-де чурттап турары кыска-даа таарымчыдыг өзес. Кажаларын чылы-главаан, отчеттук үениң дургузунда чангыс-даа кажаа тутпаан. Оон туй-нелинде малдын хорамчызы ам эге-лөп турар, а буту чылдың дургузу-нда 139 баш яны-бүрү малдар хо-раан деп ол уламчылап шүгүмчү-лөөн.

Колхоз баштаар чери часкы та-рылганын белеткелдин шүгүт удурт-пайн турар. Көдээ ажал-агыг маши-налары болгаш чепсек-херексел сеп-тетинмейн турар. Баштаар чер мас-салдан хоорлуп, колхозчуларнын ини-циативизин деткивейн, тараяжылар-нын болгаш малчынарнын санал-дарын кичээңгейлиг дымнавайн турар. Эш Приходько илеткелдине күш-ажалдын сагылга-чурумунун үрек-чилеринин адын безин адаваан. Бо болза, баштаар черин чедир даргазы оларны шүгүмчүлөөрүн чедип алат-пайн турарын херечилеп турар деп өске санал берген колхозчулар чиди-биле шүгүмчүлөп турганын.

Социалист чараышты калбартап айтырыкка баштаар чер кичээңгей салбаан. Социалист чараштын хү-лээлгелерин өзү барындаалар чарган боордан аңгыда, херек кырында оларнын тунелдерин кыска-даа үндүрбээр.

Колхозтун моон сонгаа өперспек-тивтиг хөгжүлдениң дугайында айтырыгн илеткелге чугаалааган. Көдээ ажал-агыг артелиң чогуур удуртулга-биле хандырбаан дээр Приходькону колхозчуларнын ни-ти хурал колхозтун удуртулганын чагылткан. Көдээ ажал-агыгнын специализи эш Чудковту баштаар черин даргазына сонгаан. Колхоз баштаар черин чаа сонугурган баставына үстүнде плерэң четес-терин дарый уузкап, ажалга ын-дыг четпестерин болдурубазын кол-хозчулар даандырган.

С. ТУШКОВ.

Идепкейлиг колхозчу

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районун Торгалында «Свобода труда» көдээ ажал-агыг артелиң кезиңгүнү эш Седен-оол эрктен чылын Торгалыг болгаш Ко-жайнын ховуларына ажалдап тур-ган трактор бригадасынга кыбар чүдүлдөр сөөртүп берип турган хун нормазын үргүлчү 150—200 хуу күүседип турган.

Эш Седен-оол эрктен көдээ

ажал-агыг чылында ажалдап ал-ган күш-хунүнге 1,5 тонна тарраа болгаш өске-даа продуктуларын ал-ган. Коммунист эш Седен-оолду колхоз бүдүрүлгезинде идепкейлиг киржилгезин үнелеп көрөгө, колхоз баштаар чери оон өг-бүлөзүн чаа туткан чангыс-аай хевирлиг бажың-че көжүрүп кирген.

Н. ЧАНЧИП.

Көдээ клубтарнын ажалын экижидер

Культура-чырыдышкыннын про-пагандазы болза, ажалчы чонун коммунист кижизидилгезинин хер-ээнге хамаарыштыр болшевик партиянын боттарып турары пол-итиктиг улуг ажалдыг чарлыг болбас кезээ болур. Чурттакчы чо-нун культуруг негелдизин хандыра-рынын албан черлери: клубтарнын, номчулга бажынынын, библиоте-каларын калбак четкизи Танды районда хөй-биле тургустунган.

Культура бажыны, беш көдээ клубтар, беш номчулга бажыны, дөрт библиотекалар районда ажал-дап турар. Эрктен чылдын часкы, чайгы болгаш күсүк шөл ажалда-рынын үезинде колхозчу тараачы-нарын ортузунга культура-масса-лыг, политкижизидилгелиг ажал-дарын калбартырынын талазы-биле райондун культура-чырыдышкын албан черлери элзээр чамдык че-дишкенин билген.

Районга организастап тургузе-лаан дөрт агитбригада колхозтар-нын хову турлагларын, трактор бригадаларын эргий кезип, бежен ажал концерттерин көргүскөн. Ол ышкаш, бот-тывынгар уран-чүл-гө бөлгүмнери 3000 чыгам көрүкчүл-гө концерттерин көргүзүп сонуур-гаткан.

Көдээ ажал-агыгнын ол чугула кампанияларын эртип турарын үезинде райондун бүгү-ле чыры-дышкын черлери агитация-поли-тиктиг ажалга база идепкейлиг ки-ришкенер. Оларын күжү-биле ян-зы-бүрү темаларга 200 ажал бесе-дигар, солун номчулгалары чору-дуган ийкеп агитчулдуустарын, ха-на солуннарын үзүктөл чок үндү-рүп, кезер библиотекаларын организастап эрктен. Улус судтарыга сон-гулдалар белеткелениң болгаш эр-тирилгезинин үезинде райондун

культура-чырыдышкын албан чер-леринин шүгүмү-биле база-ла эвээш өзес ажалдар кылдынган.

Ындыг болза-даа, районда куль-тура-чырыдышкын ажалы сөөлүг үезде оранчок кошкп суларан. Ылангыя Элегес суурнуң (эргелек-чиз эш Бобылев), Тургенин (эр-гелекчиз эш Голошопова) көдээ клубтарында ажал дыка баксы-раан. Бо клубтарнын бот-тывынгар уран-чүдүлдөр көргүзүүнүн бөлгү-нери боттарынын ажалын барык-ла шүгүт соксаткан. Райондун культу-ра бажынында (директору эш Афанасьев) бот-тывынгар уран-чүдүлдөр көргүзүүнүн идеяг деннели ча-вызаан.

Клубтарнын культура-массагы ажалына кезиңгүн өзес аныктар-нын киржилгезин кошкп. Көдээ клубтарнын ажалынын баксрооп турар чылдагыны болза, ВКП(б), ВЛКСМ райкомнарын, райүүсе-комун, партия, комсомол эге ор-ганизацияларын, көдээ Советтерин талазыннан оларнын ажалынче шоолуг кичээңгей салбайн, кошкак дузалажып турарында. Райондун культура-чырыдышкын албан чер-лери кышкы байдалга таарыштыр белеткенимейн барган. Чирээ, Ко-четов суурнуң клубу кыска удур мырнай-ла чыгылатынмаан бол-гаш суугузун үрелик, сонгазы чангыс кааб, оон учурунда аңаа кандыг-даа культура-массагы ажалдар, бот-тывынгар уран-чүдүлдөрүн көргүзүү организастанып шыдаатын-гызы билдингир-дир.

Библиотекалар болгаш номчулга бажыны боттарынын ажалын база-ла дыка кошкаткан. Олар ном-чулгаларын боттарына массагы чылы хаара тудуп шыдаайн турар болгаш номчукчулар конференш-яларын кончуг өзөш организастап,

БИСТИН КӨРР.

Венгр-совет найыралдын айының эгелээни

БУДАПЕШТ. Совет Эвилели-биле Венгр Республикасы аразында найыралдык, кады аждылажылга-ның болгаш бот-боттарына дузала-жыр дугайында керээни чарган хууну бээр дөрт чыл болган оюн таварыштыр. Будапештиде күрүнени опера театрына венгр-совет найыралдын айының байыр-лыг аждышыкы болган.

Эртемниң, культураның болгаш урпа-чүүлдүң төлээкчилери, бүдүр-лүге черлериниң ажалчы чоңнары, а ол ышкаш найыралдыг чурттар-ның дипломаттыг элчиннериниң баштынары болгаш ажалдакчылар ол байырдыг хуралга олуруш-каннар.

Анаа чырыдышыкны министр И. Дарващ венгр-совет найыралдык болгаш дем-кажыкчылыкның сабыралының дугайында илеткелди кылган. Совет болгаш венгр улусту- монге найыралык алдарына, венгр улустун баштыкчызы Матнас Ракошиның алдарына, венгр улусту-н улуг өнүү, тайбының болгаш улустарның хамаарышпас чорунуң чөлөгиж, коммунизмин алдар-

лыг ажал-херектериниң геинийл баштыкчызы улуг Сталинның алдарына йөрөөл салбышаан ол бодунуң илеткелди дооскан. Дараазында совет культураның деятельдериниң, төлээриниң баш-тыцы академик К. И. Скрябин сөс алгаш, төлээриниң мурнунда, ВОКС-туң мурнундан болгаш бү-гү совет улустун мурнундан венгр-совет нинтилелге болгаш бүгү венгр улуска байыр чедиргед, Венгрияда социализм тургузушкуну, венгр культураның, эртемниң бол-гаш уран-чүүлдүң сайзырап турары-н совет улус чүү хире кичээл-гейлиг болгаш сонуургалдыг хайгаа-рап турарын чугаалаан.

Эш Сталинга алдар болдурган димиттиг адыш часкаашкыны база катап чаңгалынып үнген.

Венгр улустуң эң дээр өнүү, тайбының болгаш социализмин ла-гериниң баштыкчызы эш Сталинга байырлыг телеграмманы хуралдыг кижикчилери канчаар-даа аажок улуг көдүрүшкүн-биле хүлээп алган. (СЭТА).

Польша Республикада улус өөредилгези

ВАРШАВА. Буржуазтыг Польшаның үезинде миллион-миллион урууларның өөренир аргызы чок чо-раан. Чүгле 27 хуу өренкичилер че-ди чыл школаларына өөренип тур-ган. Эң ылангыч көдээ черлерге урууларның хей кезин чүгле чангыс класстык болгаш бир башкылг школаларга өөренип турган.

Капиталистиг Польшага бодаарга улусчу Польша улус өөредилгезин хергелелин акаландыраарына 12 катап хей хөрөнгини үндүргөн. Чеди чыл школаларының четкизин

калбартырыңче онза кичээниң сал-дынып турар. Амгы үеде өөреникчи-лерниң нинти санының 80 ажыг хуузу чеди чыл школаларында өө-ренип турар.

1955 чылдың төнчүзүндө көдээ район бүрүзүнге школа назылгы 80 муң ажыг урууларгы чеди чыл шко-лаларын тургузар деп Польша Рес-публиканың улус ажил-агызының алды чыл планында көрүп турар.

(СЭТА).

Чехословакияда Гогольдун хүнүнге белепкенип турар

ПРАГА. Чехословакияның телегр-аф агентлигиниң медээлеп турары-н Эзугаар алырга болза, улуг орус чогаалчы Н. В. Гогольдун өлгенин-ден бээр чус чыл болган хүнүнге белеткел Чехословакияда аажок калбарган. Ол белеткелде чехосло-вак театрал идепкейли-биле кир-жип турар. Театрларга Гогольдун өлүм чок комедияларын үндүрерин-ге белеткен турар.

Чехословакияның хей-хей театр-ларына Н. В. Гогольдун амдырлары-ның болгаш чогаалдарының дугайында лекцияларны номчуур. Театрларның фойелеринге чогаалчы-ның амдырларын болгаш чогаалчы-чы чоруун көргүзүп турар фото-чу-рук делгелгези ажытынар.

(СЭТА).

Соңгу-атлантика эвилелиниң сессиязының Лиссабонда ажытынганы

ПАРИЖ. (СЭТА). Америк империалистерге удуртурган Соңгу-ат-лантика Эвилели дээр агрессивни бөлүгленишкенин чөвүлели февраль-дың 20-де Лиссабонда ажытылган деп солуннар медеглеп туралар. Ол бөлүгленишкениниң киржикчи-лери—14 чурттарны даштыкы хе-ректтер министрлери, шериг министр-лери болгаш сан-хөө министрлери чөвүлелдин сессиязынга киржип тур-алар.

Соңгу-атлантика бөлүгленишкенин артыкы эжинден Барын Германияны күш-биле кирип тырттып алы-рының орадлажышыкыны кылгып турар. Лиссабон сессиязының кол-дуг-ла сорулгазы бо болуп турар.

Ол организацияны чүүл-бүрү комитеттериниң белеткенин прото-колдары Соңгу-атлантика эвилели-ниң чөвүлелинге бадылаары-биле кириер. Оларның составына Фран-цияны, Италияны, Барын Герма-нияны, Бельгияны, Голландияны болгаш Люксембургтуң шериглери кирген турар ужурулг, телевидели-нип турар «Европа армиязы-биле Соңгу-атлантика эвилелиниң аразы-нда харылааны таарыштырган болур. «Европа шерин» тургузары-ның төлөвилели болза, Голландия-биле Бельгияның талазында шыг-чы ууданышыкыны болдулар дээрзи билдингир. Англия «Европа армиязынга» киржинден шуут ой-талаан.

Ам-даа тургузунмаан «Европа армиязы»-биле Соңгу-атлантика эвилелиниң аразында харылааны дугайы кылдыр сылдап алгаш, лис-сабон сессиязынга колдуунда-ла Барын Германияны армиязын тургузарының дугайында айтыргы чугаалажырлар. Барын Германияны кара-башкыларында дүвү-дө-лаш-биле хостатылган, шаанда гит-лержи генералдарга оң дивизиялары баштатыр болгаш «Европа ар-миязынга» киржири-биле чажытынар.

Ол ышкаш бөлүгленишкенин кежигүннери болуп турар чурттар-ның «сан-хөө салышыкының» дугайында айтыры база чугаалажып көрдүнер деп парлагла медеглеп турар. Чурттар бүрүзүнге оң девис-кээрлеринг шериг баазаларын бол-гаш аэродромдарын тургузарына чарыгалдарың түнүң тодарыдыр.

Ол ажытылган сессияда чаа, Ат-лантикада эвес чурттар—Грещя-болгаш Турция база киржип тура-рын медеглесе чогуур.

Совет Эвилелиниң улустары-биле тайбың болгаш найырал дээш

Америк-совет найыралдың Национал Чөвүлелиниң хуралы

НЬЮ-ИОРК. Февраль 16-да Нью-Иоркка америк-совет найыралдын Национал Чөвүлелиниң конференция-зы болган.

Совет улус-биле болгаш бүгү делегейниң улустары-биле тайбың бол-гаш найыралче америк улустуң ха-ны сеткилдиг чүткүлүң болгаш кол-кол бүгү-делегей айтыргаларының талазы-биле Кытышкан Штаттарны болгаш Совет Эвилелиниң аразына бот-боттары эң-эки билчир чорукту чедип аларының оруун айтып угла-ры конференцияны сорулгазы деп доктор Алфеус Хантон конференция-ны ажыдып тура чугаалаан.

Совет Эвилелиниң болгаш улус демократиязын чурттарының улустарының, а ол ышкаш бүгү чурттар-ның улустарының амдырларының дугайында шынчы информацияны америк улустан айттып турар «дем-ири көжегени»буза шавар ужурулг бис деп Хантон медеглээн. Бо сорул-га болза, тайбын чедип аларының оруунда бистиң бир дугаар сорулга-зы болур деп Хантон түнелинде чугаалаан.

«Атомнуң энергия талазы-биле кон-троль дугайында» илеткелди америк-совет найыралдың Национал Чөвү-лелиниң кежигүн доктор Гарри Грун-дорест кылган. Атомнуң энергия та-лазы-биле контроль дугайында совет саналдары илеткелчи тодаргайы-биле чугаалаан. Атомнуң энергия та-лазы-биле контроль дугайында аме-рик чазактың бодалгазы өскерил-бейн турда, совет чазак болза, Ка-тышкан Штаттарның чазаса-биле ду-гуржулганы чедип аларын орадлаш-пышаан, мындыг чугула айтырыг та-лазы-биле бодунуң саналдары хей уйда кирип келген деп илеткелчи чугаалаан. Ыңчалза-даа америк ча-зак болза, чөрүлдээрни чугаала-жышыкчылар болгаш дугуржулгалар дузазы-биле эвес, а күш-биле шипти-рлээр сорулгалгы буурап дүшкөн атомнуң дипломатияны чорутушаан, совет саналдары хүлээп албаан.

Америк даштыкы политика буу-раашкына үргүлчү таваржып-ла тур-ар деп Грундорест медеглээн. Ко-реяда бистиң агрессивыстың ур-жуктары көргөш, бистиң агрессивни политикавыстан хүнүн-не улам күштүү-биле коргуп турар европа чурттары ол политиканы деткивейн турар. Атомнуң энергия талазы-биле чөптүг бүгү-делегей контролон тур-гузгары дээш сөөлгү сөстү Совет Эвилели-биле болгаш бүгү чурттар-ның улустары-биле тайбың, найырал күзөп турар америк улус чугаалаар ужурулг деп Грундорест түнелинде чугаалаан.

Сурагыл америк экономист В. Перло «Германия—Европада дүш-күрүлг байдалды кол чылдагаан-» деп темалыг илеткел кылган. Европада дүшкүрүлг байдалды чылда-гааны болза, герман милитаризми катап төртүндүреринче уг-ланган америк политика болур. «Чөөн чүкче поход» деп Гитлерниң бужар-батк планы амдыралга чо-рударын мурунууска-ла канчаар белеткеп турарын көрүп турар-дыр

бис. Барын Германия америк монополияларның ызыгууру болуп бар чыдарын көрүп турар-дыр бис. Ам Германияда америк капитал сал-лышыкының деннели дайын мур-нундагы деннелиден ажып турар. АКШ-тың индиг политиказы гер-ман агрессивны катап төртүндүрер болгаш Кореяда дайыга киржири-че Германияны белеткээр.

Чангыс-аай, тайбынга ынакшыл-дыг болгаш демократтыг Германия-ны тургузар сорулгалгы Совет Эвилели Германия талазы-биле мыры-най эске политиканы чорудуп турар.

Совет Эвилели тайбынны сетки-линиң ханызындан күзөп турар. Оң тайбың политиказы болза, Совет Эвилели-биле болгаш улус демократиязын чурттары-биле сырый ка-ды аждылажып турар Чөөн Герма-нияны чижээнде тодаргай көстүп турар. Америк улус, совет улус-биле бир дөмей база-ла немец улустуң чангыс эпче чүткүлдүң деткип тур-ар. Тайбың катыжышыкының оруунга совет чазактын саналаан оруунга турарын болушкундарың амер-ик чазакты албадарлар деп чүвеге америк улус бүзүрөп турар.

«Азияда болгаш Ырак Чөөн-чүк-те байдал» деп илеткелди «Дейл компас» солунуң ажалдакчы журналист Хью Дин кылган. Америк чазактың бөлүктөрүн Азия чурт-тары америк империализмин колони-язы кылдыр хуулдуларынче углан-ган агрессивни политиказы буураш-кыга таварышкан деп чүвени Хью Дин тодаргай чижиктер кырынга көр-гүскөн. Ол политиканы АКШ-тың эң чок эвилелчилери безин деткивейн барып турарын илеткелчи айткан. Тайбың күзөп турар бис деп боду-вустуң сөзүвүстү бис, американнар, чугаалаар ужурулг бис деп Дин ме-деглээн.

Конференцияны төнчүзүндө «Беш улуг күрүнелериниң аразына Тайбын-ның Пактызын чарарының ужу-рду-зазы» деп илеткелди «Нью Уорлд ревью» журналдың редактору Джек-сика Смит кылган.

Беш улуг күрүнелерин аразына Тайбынның Пактызын чарарын че-ди алыр ужурулг бис деп Смит чу-гаалаан. Бис билир бис: бүгү чур бөмбүрзөөн чонууң дыка хей ке-зи беш улуг күрүнелериниң аразына Тайбынның Пактызын чарарын негеп турар. Чүге дээрге, ол Пакт бүгү айтыргалары тайбың арга-биле шиптирлээринге дузалаар.

Америк улус болза, бүгү делегей-ниң улустары-биле бир дөмей, бүгү улустар-биле, хамыктың мурнунда совет улус-биле найыралче чүткүп турар. Бистиң чуртувуста тайбың талалакчыларының саны хүн-бүрү өзүп турар. Америк улус эске улустар-биле кады аждылажып тургаш, тайбың камгалалының улуг демисел-диг тиңгелгели болуп ужурулг, тиңгелгели болур-даа, Тайбынны чүгле демисел күжү-биле чедип ап болур деп Смит чугаалаан. (СЭТА).

Тайбың талалакчыларының америк дип конгрессин белеткээр болгаш эртирер талазы-биле инициативтиг комиссияның дыннады

НЬЮ-ИОРК. Тайбың талалакчы-ларыны Америк дип конгрессинге белеткел талазы-биле Америк ини-циативтиг комитеттин боллетенинде конгрессти Рио-Де-Жанейрода тур-ар инициативтиг комиссиязында алдынган дыннадыгы парлаан. Кон-грессти Бразилияга эртирерин чо-ругдаанында америк чурттарының кайзынга болуру ам-даа тодаргай-латынмаан болза-даа, ол конгресс март 11-ден 16-га чедир эртер деп дыннадыга чугаалап турар. Тай-бың талалакчыларының дип конгрес-син чыылдыр дээш шимчээшкени делегейниң чаа дайыныга уду-

америк улустун тайбынче ханы чүт-күлдүң илердишкени болуп кал-барган деп айтып турар. Конгрес-син сорулгалары ону кандыг-лаа политиктиг партиялар-биле ийкек-шажын-биле харылаштырбайн тур-ар болгаш «кандык-бир тускай чуртка, чазакка ийкек социал бөлүккө» конгресс чажыртылса.

Тайбың талалакчыларының дип конгрессти айткан хуусаада америк дип чурттарының улуг хоорайлары-ның бирээзинге эртип болурунга бүзүрээр бис деп дыннадыга чуга-алап турар. (СЭТА).

Чилинин улус фронтузунуң национал комитединиң дыңнады

МОНТЕВИДЕО. Шериг дугуржул-газын чарар дугайында АКШ биле Чилиниң аразында чугаалажышкы-ныннарга холбаштыр Чилиниң Улус фронтузунуң Национал комитеди «Демокрасия» солунга медеглеп парлаан. Ол медеглеп чили улустуң кичээниң президент Гонсалес Ви-деланың чугаазынче салдырып турар. Шериг дузалажышыкы дугайында Кытышкан Штаттар-биле керээ бол-за, бодунуң чепсектиг күштерин күштелдирер деп Чилиниң азааш-кыштары соларын кылдыр чардын-ар

деп Видела ажы-биле билдинген. Чажыг чугаалажышыкчыларда көрдүчүп турар байдалдарын өзү-дүг шынары бистиң тускай хамаарышпас чорувууска дүүшес деп бодунуң үндөсилелдиг бузурелиниң Улус фронтузу ам база бадыткап турар деп медеглесе чугаалап турар. Бүрүн эргелиг чоруу чок болуп бар чыдар чазак национал эрге-ажык-тарга хора чедирип турар базым-нарны кылып шыдава деп Улус фронтузу медеглеп турар. (СЭТА).

Кореяда болушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнады

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң армиязының Кол командылалы-ның февраль 19-та медеглээни бол-за:

Улустуң армиязының катыжышкы-кынары кыдат улустуң эки-турачы-ларының сырый деткимчези-биле бү-гү фронтуларда камгалалдын тул-чуушкундарын дайын-биле чоруда-рын үргүлдүлөп турар.

Февраль 18-те Улустуң армиязы-ның кезектери чөөн талакы фронту-нуң бүгү уастоктарына дайын-биле удур дедир боолажышыкчы-нарны кылып турган. Бистиң артил-лерия кезектеривис бистиң камга-лалыктың мурнуку шугуму-че халдап турган дайынын танка-ларына удур мөөнээшкенин боо-лашкын-биле ойтур шавышыкыны берген.

Улустуң армиязының зениттиг ке-зектери болгаш дайынын самолёттары кедеп адар адыжылар Нампхо, Суань болгаш Вонсанче халдаашкына киржип турган дай-зынның самолёттарындан 4 стре-бительдери андара адып бадырган.

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң армиязының Кол командылалы-ның февраль 20-де медеглеп тура-ры болза:

Корей улустуң армиязының ка-тыжышыкыны кыдат улустуң эки-турачыларының кезектериниң дет-кимчези-биле дайынга удур камга-лалдын тулчуушкундарын мооң мур-нунда турган черлеринде кевээр чо-рудуп турар.

Барын талакы болгаш төп фрон-туларны бир кезек уастоктарынга сөөлгү ийи хүннөрдө, февральдын 19-та болгаш 20-де танкаларны болгаш артиллерияларны детким-чези-биле дайын атакалары кыл-ган. Улустуң армиязы дайынын атакаларын чедишкенин-биле ойту-ру шапкан болгаш улуг чидир-лерге таварыштырган.

Бистиң шериглеривистин зениттиг кезектери болгаш дайынын само-лёттарын кедеп адар ачы-адыжы-лар Кореяның яны-бүрү районына-рынче халдаашкынарга киржип тур-ган самолёттарын иштинде дай-зынын ийи самолёттарын алдара адып бадырган. (СЭТА).

Бапталыстиг чурттарда даштыкы садыгның кризиси

ХЕЛЬСИНКИ. Финляндияның үндүр садып турар целлюлозанын өртөөн Англияның болгаш Франция-ның дыка кудулатканы-биле хол-баштыр тургустунган байдалды фин парлагла ам-даа биживышаан.

Ол талазы-биле болуп турар шыг-тын байдалды парлагла илередип турар. Үндүр садар чүүлдүң өртөөн чигеткен чорук болза, эң ылангыча соңгу чурттарга удурулган деп «Мааканса» солун бижип турар. «Хельсинтинг саномат» деп солунуң бижип турары: Англияны өп турар хемчеглери болза, Финляндия-ның үндүр садып турар целлюлоза-зының өртөөн ортумаа-биле он хуу хире кудуладып турар. Финляндия-дан целлюлоза ап турар эске-лаа Барын Европаның чурттары Ан-глияны болгаш Францияны үле-герин эдереп деп белеткенип тура-ры фин улустуң элерин дүврөдип турар. Финляндияның ыяш чазаар улестүрүүчү бүдүрүлгези элдериниң төп катыжышыкының медегленип өзугаар алырга, бир эвес ылангыч ужурга таваржыр болза, дашкаар үндүрүп турар бүгү-ле фин целлю-лозанын өртөө барык-ла 70 хуу куду-лаар апаар болгаш Финляндияга чыл санында-ла 17 хире миллиард фин марк-акшаның когаралын чеди-рер.

Бо тургустунуп келген байдал АКШ-че целлюлозаны үндүр сада-ры-биле эдип ап шадатынмас, чүге дээрге, Англияның төлээр деп чөпшээржиш турарында безин ол «анаа эвээш өртөкти төлөп турар болгай деп солуннар бижип турар. «Хельсинтинг саномат» деп солун «Согушкун» деп эгелиг мурунку чүүлдүң, Англияны болгаш Фран-цияны ындыг шиптирини үндүргөн чоруу болза, Финляндияны

даштыкы садыг талазы-биле бала-сызынга улуг садыларын чедирип турар деп бижээн. Деңиз тудары-ның чөлөнгини адагаштарының би-рээни чайганып эгелээн деп ол солун медеглээн.

Целлюлоза өртөөн чингедир дугайында Англияның шиптирини Американың Кытышкан Штаттары база-ла чүүлдүгүзүнүп турар. Ол аргазы-биле олар Скандинавияны болгаш Финляндияны агрессивни Атлантика бөлүгленишкениниң чаа дайына белеткелдинге амдыгаа чедир төлөп келген чарыгалдарын-дан-даа хей чарыгалдарын кылы-рын албадар деп туралар дээрзин «Тюэкансан саномат» солун бижип турар.

Үндүр садар чүүлдүң өртөөн чингедирин чүгле целлюлозаны-биле кызыгаарлавайн турар. «Вапаа сана» деп солунуң бижип турарын өзугаар алырга, ыяш болбазыра-дып кылар үлөтүрүүң эске-лаа адырларының кылып турар продук-цияларын хергелээни кудулаар чорук болгаш өртөөн чингээр чоруу база болуп турар.

Финляндияны ындыг бергелер-ден үнериниң карачангыс оруу болза, Совет Эвилели-биле, Кыдат Улус Республика-биле болгаш улус демократиязын чурттары-биле садыгны калбартыры болуп турар деп солуннар медеглеп тур-ар. Финляндияны даштыкы са-дынын берге байдалын чок кылып шыдаар, Москвага болур деп турар бүгү делегейниң эконом чөвүлө хуралын ол сорулгалары боттан-дырынганга ажылаарынче «Тюэкан-сан саномат» болгаш «Вапаа сана» солуннар фин экономистерни кый-гырып турар.

Францияның колонийжи эрге-чагыргаларының ханныг өлүрүкчү чоруу

ПАРИЖ. Гваделупа ортулукта чигир заводунуң ажал соксаткан ажалчыларын француз эрге-чагыргаларың каржызы-биле аажылап турганын дугайын солуннар дың-нады турар. Февраль 15-те Муаль коммунага ажал соксаткан ажал-чыларын чыскалыныче полиция боолап турган деп «Юмаште» солун айткан. Дөрт ажалчылар өлүрткөн, 13 кизи балыглаткан.

Гваделупада 10 чигир заводтары-ның 8-иниң ажалчыларының ажал соксатышыкы ам бүдүн чартык ай үргүлдүлөп турар. Ол ажал соксатышыкы ажалчыларның материал байдалың канчаар-даа аажок бергезиниң ужурунда болган. Амдыралды үнеп ол ортулукта Франциядазында ийи катап улуг турда, Гваделупада ажалчы-нарның шалыны Францияда ажал-

чынарнында дыка эвээш болуп турар. Француз чазак европейжи дү-жүмөттерини шалынын 100 хуу ул-гатырмыш, ол черниң дүжүмөтте-рини шалынын 25 хуу улгатырмыш, Гваделупада ажалчыларын амды-рал байдалын сегидеринче бичи-нда саргы салбаан. Чигир заводта-рының ажалчылары эң-не дүүн негелде кылганнар: шак иштинде оларның ажалының төлөвирин 100 франк хемчээлдиг кылдыр тургуза-рын олар негээр. Ыңчалза-даа колонийжи эрге-чагыргалар ажал соксатышыкының чепсек күжү-биле базар деп шиптирлээн.

Гваделупаның ажалчыларын каржызы-биле аажылаан чорук Францияның ажалчы чоңнарың болгаш демократтыг организация-ларының килеңээшкенин хайынды-рып турар.

Африк шериглери малайяда болгаш Египетте ажылап турарына удур

ПАРИЖ. Телепресс агентлининиң Лондонда корреспондентиниң дың-нады турарын өзугаар алырга, Лон-донда Африка лигазын кежигүн-нери болгаш талалакчылар Малайя-да болгаш Египетте национал-хос-тагалыг шимчээшкени базарына африк шериглери англи чазактың ажылап турарына удур митинг

кылганнар. Кижиниң эргелерини дугайында КНО-да декларацияны үрөп турар англи политиканы буруу шаап, база Малайя болгаш Египет шериглери доп-дораан дедир чандырын негеп турар резолюция-ны митингден үндүргөн.

(СЭТА).